# PEDAGOGNING KASBIY KOMPETENSIYASI VA REFLEKSIV AMALIYOT: UZLUKSIZ PROFESSIONAL RIVOJLANISH OMILI

**Bahodirova Shahrizoda Rahmatali qizi**
Uchtepa tumani 193-maktab o'qituvchisi
https://doi.org/10.5281/zenodo.23167493

**Annotatsiya.** Tezisda zamonaviy pedagogning kasbiy kompetensiyasi fan bilimlari, pedagogik mahorat, kommunikativ, raqamli va refleksiv ko'nikmalar birligi sifatida yoritiladi. Refleksiv amaliyot o'qituvchining o'z darsini tahlil qilishi, dalillarga asoslangan qaror qabul qilishi va kasbiy faoliyatini muntazam takomillashtirish mexanizmi sifatida talqin etiladi. Kuzatuv, pedagogik kundalik, tengdoshlar tahlili, talaba fikri va kichik amaliy tadqiqotlardan foydalanishning imkoniyatlari ko'rsatilib, malaka oshirishni bir martalik kurs emas, uzluksiz professional rivojlanish jarayoni sifatida tashkil etish zarurligi asoslanadi.

**Kalit so'zlar:** kasbiy kompetensiya, pedagog mahorati, refleksiya, professional rivojlanish, dars tahlili, teskari aloqa, pedagogik tadqiqot, o'qituvchi.

**Kirish**

Ta'lim sifati ko'plab omillarga bog'liq bo'lsa-da, pedagogning professional tayyorgarligi ularning markaziy qismida turadi. Zamonaviy o'qituvchi faqat o'z fanini yaxshi bilishi bilan cheklanib qolmaydi. U mazmunni tushunarli shaklga keltirishi, turli talabalar ehtiyojini hisobga olishi, baholashni to'g'ri tashkil qilishi, raqamli vositalardan maqsadli foydalanishi, muloqot va hamkorlikni boshqarishi kerak. Eng muhimi, u o'z amaliyotiga tashqaridan qaray olish, muvaffaqiyat va kamchiliklarni tahlil qilish, dalil asosida o'zgarish kiritish qobiliyatiga ega bo'lishi lozim.

Shu sababli pedagogik kompetensiya tayyor va o'zgarmas bilimlar majmui emas. U tajriba, teskari aloqa, yangi ilmiy ma'lumot va refleksiya orqali doimiy yangilanib boradigan professional tizimdir. Darsning bir xil modeli yillar davomida o'zgarmasdan qolishi zamonaviy ta'lim ehtiyojlariga javob bermaydi. Talabalar avlodi, texnologiyalar, kasbiy talablar va axborot muhiti o'zgargani sari pedagog ham o'z usullarini qayta ko'rib chiqishi zarur.

**Kasbiy kompetensiyaning tarkibiy qismlari**

Pedagog kasbiy kompetensiyasini bir necha o'zaro bog'liq tarkibiy qismda ko'rish mumkin. Birinchisi - predmet kompetensiyasi, ya'ni o'qitilayotgan fan mazmunini chuqur bilish va uning zamonaviy rivojlanish yo'nalishlarini kuzatib borish. Ikkinchisi - pedagogik-didaktik kompetensiya: maqsad qo'yish, darsni rejalashtirish, metod tanlash, differensiasiya va baholashni tashkil etish qobiliyati. Uchinchi tarkibiy qism - kommunikativ kompetensiya bo'lib, u tinglash, tushuntirish, savol berish, nizoni boshqarish va konstruktiv teskari aloqa berishni qamrab oladi.

To'rtinchi yo'nalish - raqamli kompetensiya. Raqamli vositani ishlata olishning o'zi yetarli emas; o'qituvchi uning pedagogik qiymati, xavfi va cheklovini ham tushunishi kerak. Beshinchi yo'nalish - refleksiv kompetensiya. Aynan refleksiya qolgan ko'nikmalarni birlashtiradi, chunki pedagog qaysi usul ishlaganini, nima sababdan natija past bo'lganini va keyingi darsda nimani o'zgartirish kerakligini anglab boradi. Shunday qilib, professional kompetensiya statik sertifikat emas, amaliyotda muntazam sinovdan o'tadigan va yangilanadigan qobiliyatdir.


© Ushbu material Creative Commons Attribution 4.0 International (CC BY 4.0) litsenziyasi asosida tarqatiladi.

**Refleksiv amaliyotning mexanizmlari**

Refleksiv amaliyotning eng sodda shakli - darsdan keyingi qisqa tahlil. O'qituvchi uch savolga javob berishi mumkin: nimalar reja bo'yicha amalga oshdi, qayerda qiyinchilik yuz berdi va keyingi safar nimani o'zgartiraman? Bunday muntazam yozuv kichik ko'rinsa-da, vaqt o'tishi bilan takrorlanuvchi muammolarni ko'rsatadi. Masalan, ma'lum turdagi topshiriqda talabalar doim bir xil xatoga yo'l qo'ysa, muammo faqat talabada emas, tushuntirish yoki topshiriq dizaynida ham bo'lishi mumkin.

Ikkinchi mexanizm - tengdoshlar kuzatuvi. Hamkasb darsga kuzatuvchi sifatida kirib, oldindan kelishilgan mezon bo'yicha fikr beradi. Muhimi, bu nazorat emas, professional rivojlanish vositasi bo'lishi kerak. Uchinchi mexanizm - talaba fikri. Talabalar darsning barcha metodik jihatini professional darajada baholay olmasligi mumkin, biroq tushuntirishning aniqligi, topshiriqdagi qiyinchilik, teskari aloqaning foydaliligi va darsdagi ishtirok hissi haqida muhim ma'lumot beradi.

To'rtinchi mexanizm - kichik amaliy tadqiqot yoki action research. Pedagog muammoni aniqlaydi, o'zgarish kiritadi, natijani kuzatadi va xulosa chiqaradi. Masalan, «formativ baholash usuli talabalar yozma ish sifatiga qanday ta'sir qiladi?» degan savol asosida bir necha haftalik tajriba o'tkazilishi mumkin. Bu usul pedagogni tayyor metodlarni ko'r-ko'rona takrorlovchi emas, o'z amaliyotini tadqiq qiluvchi mutaxassisga aylantiradi.

**Uzluksiz professional rivojlanishni tashkil etish**

Malaka oshirish ko'pincha ma'lum muddatli kurs yoki seminar bilan bog'lanadi. Biroq samarali professional rivojlanish davomiy, amaliyotga bog'langan va o'qituvchining real ehtiyojidan kelib chiqadigan jarayon bo'lishi kerak. Bir martalik ma'ruza yangi g'oya berishi mumkin, ammo uni darsga tatbiq qilish, natijani kuzatish va takomillashtirish uchun vaqt va hamkorlik zarur. Shu sababli professional o'quv hamjamiyatlari, metodik guruhlar, peer coaching, mentorlik va kichik tadqiqotlar katta imkoniyat yaratadi.

Pedagogning rivojlanish rejasida umumiy «malakamni oshiraman» degan maqsad o'rniga aniq natija belgilanishi maqsadga muvofiq: masalan, «semestr davomida formativ baholashning uch usulini sinab ko'raman va talabalar yozma ishlaridagi o'zgarishni tahlil qilaman». Bunday maqsad kuzatiladigan va baholanadigan bo'ladi. Shuningdek, rivojlanish faqat kamchilikni tuzatishga emas, kuchli tomonlarni chuqurlashtirishga ham yo'naltirilishi kerak. Pedagog o'zining muvaffaqiyatli amaliyotini hujjatlashtirib, hamkasblar bilan baham ko'rishi professional madaniyatni kuchaytiradi.

**Xulosa**

Pedagogning kasbiy kompetensiyasi zamonaviy ta'limning o'zgaruvchan talablariga mos ravishda doimiy rivojlanadigan ko'p tarkibli tizimdir. Predmet, didaktik, kommunikativ va raqamli kompetensiyalar refleksiv yondashuv bilan birlashgandagina amaliy samaraga ega bo'ladi. O'z darsini tahlil qilish, hamkasb kuzatuvi, talaba fikri va kichik amaliy tadqiqotlar pedagogga o'z faoliyatini dalillar asosida takomillashtirish imkonini beradi. Shuning uchun malaka oshirishni davriy kursdan iborat jarayon sifatida emas, kundalik professional faoliyatning ajralmas qismi sifatida tashkil etish zarur. Refleksiv pedagog o'z tajribasiga tanqidiy qaraydi, yangilikni maqsadli sinaydi va ta'lim sifatini muntazam yaxshilab boradi.

**FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR**

1. Schön D. A. The Reflective Practitioner: How Professionals Think in Action. New York: Basic Books, 1983.



© Ushbu material Creative Commons Attribution 4.0 International (CC BY 4.0) litsenziyasi asosida tarqatiladi.

2. Darling-Hammond L., Hyler M. E., Gardner M. Effective Teacher Professional Development. Palo Alto, CA: Learning Policy Institute, 2017.
3. Hattie J. Visible Learning for Teachers: Maximizing Impact on Learning. London: Routledge, 2012.
4. Mishra P., Koehler M. J. Technological Pedagogical Content Knowledge: A Framework for Teacher Knowledge // Teachers College Record. 2006. Vol. 108(6). P. 1017-1054.
5. OECD. TALIS 2018 Results (Volume I): Teachers and School Leaders as Lifelong Learners. Paris: OECD Publishing, 2019.
6. O'zbekiston Respublikasi. Ta'lim to'g'risida Qonun, O'RQ-637, 23.09.2020.



© Ushbu material Creative Commons Attribution 4.0 International (CC BY 4.0) litsenziyasi asosida tarqatiladi.